

В. П. Плавич

доктор філософських наук, кандидат юридичних наук,
професор, Заслужений діяч науки і техніки України,
завідувач кафедри загальноправових дисциплін та міжнародного права

**ОНТОЛОГІЧНІ МЕХАНІЗМИ ОСНОВОПОЛОЖНИХ
СМИСЛОВИХ ОРІЄНТИРІВ ПРАВА В СУЧАСНІЙ
ЮРИДИЧНІЙ НАУЦІ**

Право виростає з людської буттєвості як чинник її само-організації та спрямовується у царину суспільного буття з метою його унормування згідно з актуальними культурно- ціннісними орієнтирами. Необхідною умовою дієвості правових норм є їхня скорельованість з тими онтологічними підвалинами, в контексті яких, власне, й визначається міра їх об'єктивності [1, с. 13-14]. Зведення права виключно до законодавчої нормативності призводить до суперечностей при зіткненні з проблемою преференцій між взаємопротилежними вимогами закону та метою юридичних критеріїв їх вирішен-

ня. При цьому основна причина, з якої послідовні представники позитивістської правової школи усіяко намагаються уникати будь-яких «цілеспрямованих» інтерпретацій права, полягає не стільки у тому, що подібне праворозуміння може призвести до анархії (через граничну неоднозначність та релятивізацію самих понять «доцільності» й «справедливості закону»), скільки тому, що воно здатне завести нас надто далеко у протилежному напрямку. В цілепокладеній інтерпретації, розвиненій без усіякої міри, позитивізм вбачає загрозу свободі й гідності людини. Формування правових смислів здійснюється у вигляді онтологічно зумовленого циклічного процесу, що пульсує між «одиночністю» та «загальністю» людського буття, прагнучи до гармонізації останніх. Воно починається вже на рівні безпосередньої міжлюдської інтерації, основи якої закладаються ще на досоціальному — біологічно-природному рівні.

Унормування людського співжиття здійснюється не стільки через інстинктивні канали зв'язку із природно-суспільним середовищем, скільки через усвідомлення форм належної поведінки. Останні визначаються шляхом співвіднесення результатів суспільних дій людини з тими станами речей, що пов'язані із соціальним схваленням чи, навпаки, засудженням. Відповідно, якщо упорядкування явищ за законами природи чи інстинктивна поведінка тварин характеризуються досить жорстокою зумовленістю, то свідома поведінка людини, котра відзначається наявністю осмисленої свободи дій та розумінням їхніх наслідків, регулюються переважно через фактор моральної та правової відповідальності. Причому цей фактор поширюється не лише на безпосередні дії з позиції прийнятих у суспільстві норм, але й самі норми є предметом суспільної відповідальності, будучи результатами виявлення людської свободи. Норми та нормативні закони можуть бути створюваними та змінюваними людьми, або, точніше кажучи, рішенням чи згодою дотримуватись їх або ж змінити їх, а значить, людина несе за них моральну відповідальність; можливо, не за норми, котрі вона виявила в суспільстві, коли вперше почала замислюватися над ними, а за норми, котрі вона схильна терпіти, оскільки з'ясовується, що вона може зробити що-небудь для їх зміни. Норми є рукотворними у тому розумінні, що нам немає

кого звинувачувати за них, окрім самих себе, — ані природу, ані Бога.

Вся сукупність діючих в суспільстві правових норм являє собою функціонуючу систему. Саме така властивість права як системність, в кінцевому результаті, дозволяє відокремити, виділити окремі елементи (інструментальні блоки) та визначити їх функціональне призначення в рамках цієї системи права в цілому [2, с. 23].

Право — це структурно-елементарне утворення, первинним елементом якого виступають правові норми, які для забезпечення найбільш ефективного регулювання окремих видів суспільних відносин об'єднуються в більш-менш великі групи. На розуміння системи права істотний вплив справляють тип праворозуміння і специфіка правової системи. Праву відводиться головна роль в регулюванні суспільних відносин в рамках держави. Воно нормує, приводить у відповідність з єдиними вимогами поведінку окремих суб'єктів.

Право регламентує дії по налагодженню взаємозв'язків між людьми, об'єднує їх для спільної реалізації цілей і завдань держави. Правове нормування — це спосіб упорядкування дій груп та індивідів на основі загально прийнятих норм і цінностей — політичних, правових, моральних, релігійних та інших. І в цьому сенсі правове нормування є процесом, який забезпечує управління. Право як будь-яке соціальне нормативне утворення є не просто засобом регулювання, це ще й специфічний спосіб закріплення визначених соціальних зв'язків. Причому природа цих зв'язків значною мірою обумовлена формою організації суспільства. Аналіз феномену «право» в інструментально-функціональному аспекті припускає, перш за все, розуміння даного феномена як якоїсь множинності діючих (функціонуючих) норм (правових засобів). Але при цьому необхідно враховувати, що право це не проста сукупність норм. Побудова всієї сукупності правових норм на основі певної послідовності і взаємозв'язку дозволяє говорити про складне, цілісне утворення. Вся безліч діючих у суспільстві правових норм являє собою функціонуючу систему. Національна та міжнародна правотворчість є основними засобами формування норм національного та міжнародного пра

ва, завдяки яким досягається баланс, стабільність та ефективна урегульованість усіх без винятку сфер суспільства, держави та їхній прогресивний розвиток.

Література

1. Цимбалюк М. М. «Буттєвість» права та онтологія правоосмислення [Текст] / М. М. Цимбалюк // Держава і право : збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. — К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2011. — Випуск 54. — С. 9-14.
2. Заморська Л. І. Право як нормативістська система соціального регулювання: інструментально-функціональний аспект [Текст] / Л. І. Заморська // Збірник наук, праць. Юридичні і політичні науки. — К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2011. — Випуск 54. — С. 21-26.